

ТЕМА: Загальний огляд Європи (консультація)

Пригадайте

- особливості фізико-географічного положення Європи
- які існують форми державного правління і територіального устрою, типи країн за рівнем економічного розвитку

1. Економіко-географічне положення Європи.

Територія Європи вміщує 44 суверенні держави, кілька частково визнаних і невизнаних країн. Вона розташована на заході Євразії та займає приблизно її п'яту частину. Площа Європи становить близько 10 млн км² і з трьох боків омивається Атлантичним та Північним Льодовитим океанами та їхніми морями. Найближчий материк — Африка. У районі Гібралтарської протоки відстань до неї становить 14—44 км. Разом із Дарданеллами й Босфором ця протока є найважливішим вузлом військово-транспортного контролю в регіоні. З Азією Європа утворює єдиний материк. Територія Європи досить компактна, хоча й дещо витягнута в широтному напрямку.

На північному сході, півночі й північному заході береги регіону омивають холодні води Карського, Баренцового, Білого і Норвезького морів, на заході — Балтійське й Північне моря. На півдні Європу оточують теплі води морів, серед яких Середземне, Чорне й Азовське моря, які глибоко вриваються в територію суходолу, відділяючи Європу від Африки та частини Азії.

Тільки чверть країн Європи не мають виходу до моря. Серед них сусіди України: Угорщина, Молдова, Словаччина, Білорусь.

Загалом для економіко-географічного положення Європи характерні такі риси:

- має надзвичайно сприятливе приморське положення (крім окремих країн);
- розташована на перетині міжнародних шляхів сполучення;
- має розгалужену транспортну систему (особливо інтенсивні транспортні потоки в західній частині та центрі Європи);
- високий рівень інтеграційних процесів, які сприяють розвитку економіки (у першу чергу це стосується ЄС);
- сусідні регіони мають нижчий рівень економічного розвитку, але володіють значними природними ресурсами (у першу чергу це Західна Азія зі значними покладами нафти й природного газу);
- регіон можна назвати «проатлантичним» (28 країн входять до складу НАТО, більшість інших співпрацюють із цією військово-політичною організацією).

В останні три десятиліття міждержавні відносини всередині регіону покращилися. Це пов'язано з розпадом світової соціалістичної системи й

закінченням протистояння між Заходом і Сходом. При цьому можна відзначити і втрати: осередки напруженості на території колишнього СРСР та Югославії («пояс нестабільності»): колишня Югославія — схід Молдови (самопроголошена невизнана Придністровська Молдавська Республіка) — схід України — Абхазія — Південна Осетія — Карабах — Чечня. На території більшості цих районів відбувалися або відбуваються воєнні дії.

2. Сучасна політична карта Європи.

На політичній карті Європи знаходять відображення основні форми державного правління і територіального устрою країн світу. За формою правління явно переважають республіки (32). Більшість із них парламентські — Австрія, Болгарія, Ірландія, Італія, Німеччина, Польща, Угорщина тощо. Одна президентська республіка — Білорусь. Хоча є країни, у яких президент має значні повноваження, зокрема Литва. Прикладом президентсько-парламентської республіки є Франція, а парламентсько-президентської — Україна.

У Європі існують 12 монархій. Крім Ватикану, усі вони конституційні, зокрема Бельгія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Нідерланди, Норвегія, Швеція.

За формою територіального устрою більшість країн Європи є унітарними. Проте частина унітарних держав мають у своєму складі автономні утворення (Україна, Іспанія, Данія, Фінляндія).

Серед федерацій є однонаціональні, утворені з урахуванням історичних особливостей (Німеччина, Австрія), та побудовані за національним принципом (Бельгія). Швейцарія фактично належить до національно-територіальних федерацій.

Мал. 1, Субрегіони Європи (за класифікацією ООН).

3. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку.

Ви вже знаєте, що виходячи з аналізу показників економічного розвитку країн, серед яких — ВВП на одну особу, структура господарства, ступінь зрілості ринкової економіки, експортна спеціалізація тощо, ООН виділяє такі типи країн: високорозвинені; країни з перехідною економікою; країни, що розвиваються.

Серед високорозвинених країн у Європі виділяють кілька підтипів. Провідні країни, або «Велика сімка». До них належать Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія.

Розвинені країни Європи. Серед них Австрія, Бельгія, Данія, Ісландія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція (близько 20 країн).

Країни з перехідною економікою були об'єднані в окрему групу в 1990-х рр. після розпаду світової соціалістичної системи. Деякі з них, наприклад Польща, Чехія, Словенія, Словаччина, за цей проміжок часу за основними показниками наблизилися до групи розвинених країн. Інші країни ще здійснюють економічні перетворення. Серед них Україна, Білорусь, Молдова, Росія тощо.

4. Склад регіону.

Ви вже знаєте, що в цій частині світу виділяють Західну, Північну, Південну та Східну Європу (мал. 1). Кожний із субрегіонів має свої специфічні риси в географічному положенні, природних умовах і ресурсах, розвитку господарства (див. таблицю).

Таблиця

СУБРЕГІОНИ ЄВРОПИ

Макрорегіони	Склад	Особливості
Західна Європа	Австрія, Бельгія, Німеччина, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Франція, Швейцарія	Налічує дев'ять держав, із яких п'ять належать до високорозвинених. Найбільше значення мають дві країни «Великої сімки» — Німеччина і Франція. Потужну економіку мають Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Австрія
Північна Європа	Данія, Ірландія, Ісландія, Латвія, Литва, Норвегія, Велика Британія, Фінляндія, Швеція, Естонія	Включає десять держав. Більшість із них належать до високорозвинених, три країни з перехідною економікою (Латвія, Литва, Естонія). Найбільше значення має країна «Великої сімки» Велика Британія. Потужну економіку мають більшість інших країн, зокрема Швеція, Ірландія, Норвегія, Фінляндія

Закінчення таблиці

Макрорегіони	Склад	Особливості
Південна Європа	Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Македонія, Греція, Іспанія, Італія, Мальта, Португалія, Сан-Марино, Ватикан, Словенія, Хорватія, Сербія, Чорногорія	Включає 15 держав. Вісім із них належать до високорозвинених (але серед них значна кількість «держав-карликів»), сім — до країн із перехідною економікою (шість утворилися на території колишньої Югославії). Найбільше значення має країна «Великої сімки» Італія. Потужну економіку має Іспанія, дещо нижчий рівень у Португалії та Греції

Східна Європа	Білорусь, Болгарія, Угорщина, Польща, Молдова, Росія, Румунія, Словаччина, Україна, Чехія	Включає десять держав. Усі належать до країн із перехідною економікою (чотири утворилися на території колишнього Радянського Союзу). Найбільше значення має Росія. Досить потужна економіка в Польщі
---------------	---	--

Головне

- Європа має вигідне економіко-географічне положення.
- Територію регіону утворюють 44 суверенні держави, кілька частково визнаних і невизнаних країн.
- На політичній карті Європи відбувалися як кількісні, так і якісні зміни, що є частиною загальносвітового процесу.
- За формою правління у Європі переважають республіки, за територіальним устроєм — унітарні держави.
- За рівнем економічного розвитку в Європі є високорозвинені країни і країни з перехідною економікою.
- У Європі виділяють субрегіони — Західну, Північну, Південну та Східну Європу.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте економіко-географічне положення Європи. 2. Які якісні зміни відбулися на політичній карті Європи? 3. Наведіть приклади країн Європи з різною формою правління та різним територіальним устроєм. 4. Охарактеризуйте типи й підтипи країн Європи. 5. Якими є особливості поділу Європи на субрегіони? 6. Поясніть значення Європи в геополітичному вимірі.

Поміркуйте

Нещодавно Організація Об'єднаних Націй офіційно змінила статус країн Балтії (Естонії, Латвії і Литви) зі східноєвропейських на держави Північної Європи. Місцеві політики вважають це рішення логічним як у географічному, так і в геополітичному плані. Чим би ви пояснили віднесення країн Балтії до субрегіону Північна Європа?

Онлайн-урок: https://www.youtube.com/watch?v=IK0_oLrJfps